

Vasarą
Estijos salose
kvepia kadagiais,
erškėtrožėmis
ir jūra

KRISTINA STALNIONYTĖ
Autorės nuotraukos

Dviračiu po švyturių salą Hyjumą

Pusę Estijos ploto užima miškai, dar penktadalį – pelkės. Salose ši proporcija irgi galioja. Antroji pagal dydį Estijos sala kvepia tankiais želiančiais kadagiais, besikaitaliodamos su miškais joje plyti vešlios ir minkštos pakrančių pievos, stūkso pajūrio kopos, viduryje telkšo pelkės, o krantus vainikuoja trys seni švyturiai. Į Hyjumą galima persikelti iš žemyne esančio Rohukulos uosto nedideliais keltais, talpinančiais 25 automobilius ir 150 keleivių, arba dar mažesniu keltu iš Saremos uosto Trigi. Iš Talino į Kerdlą skraido lėktuvai.

Smagiausia nuo švyturio iki švyturio numinti dviračiu, jį palikus, užkopti viršun pasigrožėti jūros bei visos salos panorama, pa-

siklausyti vėjo ir žuvėdrų, o tada vėl minant pedalus aplankyti kitas salos vietas. Dviračiai nuomojami Kerdloje ir kituose miesteliuose (priklausomai nuo sezono). Norintiems patyrinėti Hyjumos salą atidžiau, siūlomi 7 skirtingi dviračių maršrutai, aprašyti žemėlapiais iliustruotoje informacinėje dviračių maršrutų knygelėje, kurią nemokamai gausite Kerdlos turizmo informacijos centre.

Šiauriausią Hyjumos tašką žymintis 39 m aukščio Tahkunos švyturys – vienas aukščiausių Estijoje. Jį dar nesurinktą carinė Rusija nusipirko 1871 m. Paryžiaus parodoje. Tahkunos švyturį suprojektavo tas pats Gustavas Eifelis, kuris vėliau suprojektavo Eifelio

bokštą. Garsųjį savo švyturį estai vadina Estijos Eifeliu ir džiaugiasi, turėdami kuo pagirti. Parsivežę iš Paryžiaus naująjį pirkinį, rusai įžiebė jame šviesą tik po 4 metus trukusių vidaus įrenginėjimo darbų. Bet šviesa galų gale išsižiebė ir neužgeso iki Antrojo pasaulinio karo. Karo metu nukentėjusį Tahkunos švyturį teko restauruoti, tačiau nuo to laiko jo išvaizda nepasikeitė, modernizuotos tik vidaus konstrukcijos.

Užlipus ant švyturio apžvalgos aikštelės, matyti visas miškais apaugęs kyšulys, į ilgas akmenuotas pakrantes dūžtančios bangos, pro ausis švilpia aštrus vėjas, plėšiantis nuo galvos kepures ir genantis toluoje stovinčių vėjo jėgainių sparnus. Šalia švyturio, kyšulio gale, virš jūros bangų skamba nebylus varpas – paminklas per kelto „Estonia“ katastrofą žuvusiems vaikams.

Tahkuną nuo Kopu švyturio, pastatyto vakariausiame Hyjumus krante, skiria 40 km

atstumas. Šis švyturys tik 3 m žemesnis už Tahkunos, tačiau garsus ne dydžiu, o amžiumi. Tai trečias seniausias pasaulyje švyturys, veikiantis nuo savo pastatymo dienos 1531 m. Kopu švyturys Baltijos jūroje atsirado pirmasis, o jo statyba, prasidėjusi 1504 m., truko 3 dešimtmečius. Dabartinio švyturio pirmtakas tebuvo 20 m bokštas, kurio viršūnėje nuolat ruseno laužas. Dabar Kopu švyturys yra Hyjumus simbolis.

Netoli Kopu, pietiniame to paties kyšulio krante, stovi ir Tahkunos amžininkas Ristnos švyturys. Iki jo teks numinti apie 15 km. Čia kyla aukščiausios bangos, todėl giedromis dienomis prie Ristnos renkasi banglentininkai, buriuotojai ir burlentininkai. Ristnos švyturys – visų mažiausias, tik 30 m aukščio.

Ir Tahkunos, ir Ristnos švyturiai ne tik sukonstruoti tuo pačiu metu, bet ir suprojektuoti ten pat – Eifelio fabrike. Vasaros sezonu visi trys švyturiai atverti lankytojams, galima

užlipti į viršų pasigrožėti panorama. Jei durys užrakintos, maža bėda – tereikia pabelsti į šalia jų gyvenančių sargų duris.

Hyjuma sovietmečiu buvo griežtai pasieniečių saugoma, uždara sala. Netoli Tahkunos švyturio įsikūręs karo muziejus, kur žmonės žlugus Sovietų Sąjungai sunėšė nuo karo metų likusius daiktus. Čia yra vokiečių ir rusų karinės technikos, keli automobiliai, tarp kurių ir medicinos darbuotojų, skirtas nukentėjusiems iš karo lauko surinkti. Karo muziejuje buvęs leitenantas U. Selirandas mielai aprodo ekspozicijas, pajavairindamas svečių apsilankymą taikliau esančiu humoru.

Hyjumos sala, it įkvėpdama oro, kasmet pamažu kyla iš vandens. Salos krantinė ilgėja, augalai užkariauja vis didesnius sausumos plotus, artimiausios salelės virsta pusiasaliais. O oro Hyjumai vis negana. Besipučiančioje saloje auga maždaug trečdalis visų Estijos augalų rūšių. Kaip ir Sarema, Hyjuma labiausiai didžiuojasi orchidėjomis. Jų gamtininkai randa pelkėse, pievose, miškuose, net ant kalkakmenių plokščių. Iš viso Hyjumose auga net 31 rūšies orchidėjos – viena rūšimi daugiau nei Saremoje. Čia veši ir erškėtrožės. Vasaros pradžioje pražydus krūmams, visa sala pakvimpa gaiviu rožių aromatu, toliai pasipuošia rožiniais kupstais.

Rožių aromatu išsisklaidžius, virš Hyjumos vėl pakimba kadagių kvapo debesėlis. O štai pirmą rugpjūčio

šeštadienį Kerdloje pakvimpa kava. Tą dieną uoste vyksta Kavos šventė. Atidaroma 15 (tik tiek, ir ne daugiau, toks susitarimas) vienadienių kavinaičių, siūlančių lankytojams ne tik kavos, bet ir skanėstų iš specialaus, tik tai dienai paruošto valgiaraščio. Kavinaitėmis virsta šiaip jau nelankomi kiemeliai, užkampiai, kamarnos ir privačios patalpėlės. Kavos išgerti galima ir laive, bažnyčioje, pirtyje, muziejuje, elektrinėje, salelėje upės vidury, uoste, autobusų stotyje, net miesto merijoje.

Per šventes salų moterys mėgsta pasipuošti tradiciniais drabužiais, kuriuose dominuoja ant juodos medžiagos išsiuvinėtos ryškios gėlės. Net moterų batai siuvinėti spalvotomis roželėmis ir lapeliais. Tik salose tokių rasi.

Prieš išvykstant iš Hyjumos, verta apsilankyti Vaemlos vilnos fabrike, kur smagu ne tik susipažinti su tradicinėmis vilnos perdirbimo technologijomis, bet ir galima rasti originalių lauktuvių namiškiams. Fabrikėlis įsikūręs ilgame baltame akmeniniame name, viename iš kelių išlikusių Vaemlos dvaro pastatų. Vilna čia verpiama ir išdirbama senovinėmis XIX a. Lenkijoje gamintomis mašinomis, dauguma darbų atliekama rankomis. Vėlesnės mašinos gamintos jau Saremoje arba sovietmečiu atvežtos iš Taškento. Per dieną šeimos prižiūrimas fabrikėlis perdirba apie 30 kg vilnos. Vietoje galima nusipirkti dailiai dekoruotų vilnos dirbinių – švarkų, kelnių, sijonų, pirštinių, riešinių, kojinių ir kitokių rankdarbių. Prie fabrikėlio veikia ir nedidelė kavinaitė.

Hyjumos saloje nesunku susirasti nakvynę – paslaugas turistams siūlo per 40 kaimo turizmo sodybų, viešbučių, svečių namų.

DAUGIAU APIE SALĄ
www.hiiumaa.ee

Po Muhu – raitomis, pėsčiomis ar dviračiu

Trečią didžiausią salą prie Estijos krantų, kurios aukščiausias taškas iškilęs 25 m virš jūros lygio, estai vadina Muhu – gūzu. Gūzas nedidukas – ilgis tesiekia 20 km, o plotis – apie 15 km. Tarp Muhu uosto Kuivastu ir žemyne esančio Virtsu miestelio kas pusvalandį kursuoja keltai. Pusė valandos – ir jūs jau Muhu. Nauji, tik 2010–2011m. pastatyti keltai talpina 160 automobilių ir 600 keleivių. Iš Saremos į Muhu salą veda per Vaike sąsiaurį supiltas pylimas.

Turint laiko po šią salą keliauti galima kad ir pėsčiomis – keliautoją taip įsupa gamta, kad laikas sustoja ir nuovargio lyg nebūta. Vos įkėlus koją į kadagynus, užburia vabzdžių zyzimas ir paukščių čirpavimai, nosį kutena šiltas, kadagių kvapo prisotintas oras. Smagu keliauti ir dviračiu. Arba raitomis. Šalia Muhu sostinės Livos, Helamos kaimelyje, veikia didžiausias Estijoje Tihusės žirgynas,

nuomojantis turistams žirgus jodinėti po visą salą. Kelionės žirgais organizuojamos ir salos pietuose esančiame Padastės dvare.

Pradėti pažintį su Muhu patartina nuo Koguvos žvejų kaimo, nes jame ir aplink jį yra daugiausiai įdomybių, kurioms apžiūrėti prireiks visos dienos. Jau vien Koguva, geriausiai išsilaikęs XIX a. Estijos kaimelis, verta kelionės į Muhu. Visi kaimelio pastatai yra architektūros paminklai. Nors Koguvos gyvenvietėje įsikūręs muziejus nėra nei didelis, nei ypač išskirtinis, pati gyvenvietė sužavės ne vieną: prie negrįstų gatvelių rikiuojasi seni pajuodę namai šiaudiniais stogais, ant akmeninių tvorų dugnais į viršų ilsisi medinės valtys, o pačios tvoros lyg barzdomis apaugę storiausiu samanų sluoksniu. Muhu gyventojai savo amžių baigusių valčių neišmesdavo, nes labai gerbė. Įsigiję naujas, senąsias apverstas aukštyn dugnu pagarbiai užkeldavo ant tvorų it paminklus, kad lyg šeimos nariai ir toliau būtų šalia.

Tarp Koguvos namelių įsikomponavęs ir

Muhu buities muziejus po atviru dangumi. Tiesą sakant, muziejaus pastatai niekuo nesiskiria nuo privačių koguvičių sodybų – visos jos apsamojusios, tvorų akmenys pasislėpę po žalia minkšta paklode, o apverstų valčių ant jų dar daugiau nei muziejuje. Sunku suprasti, kur muziejus baigiasi ir kaimas prasideda. Tačiau pagaliau jį suradę pasakas primenančių namelių tankumyne, lankytojai užėję gali susipažinti su Koguvoje gimusio garsaus estų rašytojo Johano Smulio kūryba, Muhu nacionaliniais kostiumais ir audiniais. Koguvoje galima pernaktuoti netoli muziejaus esančioje Vanatoos kaimo turizmo sodyboje ar netoli įsikūrusiuose dviejuose svečių namuose.

Be Muhu buities muziejaus, Koguvoje yra ir meno galerija, Maniku rankdarbių studija, pakrantėje veikia laivų statybos dirbtuvės bei jūrininkų namai. Uoste svečių laukia dar neužbaigta 1000 metų senumo burlaivio tikro dydžio kopija. Tokius laivus vietiniai vadino uisk – gyvatėmis. 20 m ilgio buriinis laivas, kokiais salos gyventojai plaukiojo prieš tūkstantmetį, turi 4 irklus. Tačiau, matyt, tiek pakako nusiirti ten, kur reikėjo. Laivą laisvalaikiu stato keli salos savanoriai. Prie uosto galima įsigyti vietos pakrančių gyventojų gaminių ir atspūsti karčiameje.

Viešėdami Muhu, būtinai pasilikite laiko aplankyti nedideles žvejų gyvenvietes, mažais keliukais užsukite į pakrantes. Vos 3 km nuo Koguvos į Rytus, Nautsėje, įsikūrusi stručių ferma. Iš penkių pasaulyje egzistuojančių neskraidančių paukščių rūšių Muhu vienkiemyje pamatysite net tris – stručius, emu ir nandu. Fermos šeimininkai leidžia paukščius maitinti ir kalbinti, o parduotuvėje siūlo nusipirkti plunksnų,

mėšos, kiaušinių ir dirbinių iš stručių odos. Be egzotiškų paukščių, Lasu vienkiemio fermoje gyvena raudonosios kengūros.

Muhu saloje viskas arti. Prie fermos, kitoje kelio pusėje, sparnais mojuoja Emu malūnas, vienas iš kelių vis dar veikiančių Estijos malūnų. Šalia jo stūkso kalnelis su Muhu tvirtovės liekanomis. Muhu tvirtovė – viena iš penkių, didžiausių salose. Ji buvo pirmoji, 1277 m. pasitaikiusi Rygos vyskupo ir Teutonų ordino kelyje į Saremą. Ją laikė apsupę 20 tūkst. karių, kol po 6 dienų gyventojai pasidavė. Tvirtovę gynusius karius ordinas išžudė, išgrobstė turtą ir sudeginę kas liko, patraukė Saremos link.

Toliau į rytus siauras keliukas veda prie Maloje išlikusios priešistorinės kapavietės – žole apaugusių akmenų rato su paminkliniu akmeniu viduryje. Ją čia pastatė pirmieji Muhu salos gyventojai 2500 m. pr. Kr. Nuo šio rato pasukę tiesiai į pietus atsidursite Padastės dvaro rūmuose, puošiančiuose pietinį Muhu krantą. Dabar juose įsikūręs viešbutis, SPA ir tarptautinę šlovę pelnęs restoranas. Šis ant jūros kranto rymantis viešbutis priklauso „Small Luxury Hotels of the World“ kategorijai ir yra vienintelis toks Estijoje.

Salos centre įsikūrusioje Muhu sostinėje Livoje ant pagoniškos šventyklos liekanų stovi viena iš seniausių Estijoje Šv. Kotrynos bažnyčia. Ji garsi iš XIII a. išlikusiomis freskomis bei trapecijos formos antkapiais, kuriuos puošia pagoniški simboliai. Ant vieno iš jų pavaizduotas pagoniškas gyvybės medis. Iš kalkakmenių pastatyta Šv. Kotrynos bažnyčia estų istorijoje paminėta dar 1267 m. Ji, kaip ir kitos viduramžiais Saremoje stovėjusios bažnyčios, neturi bokšto. Miestelyje veikia restoranėlis, kavinė ir svečių namai.

Šiaurinį Muhu salos krantą puošia švyturys, žalios pievos, kadagynai ir kiek nuo kranto nutolusi stati 300 m ilgio Ugu uola. Grįžtant į Koguvą, verta aplankyti ir XIX a. Rinsi ortodoksų bažnyčią.

Muhu yra daugiau kaip 10 kaimo turizmo sodybų ir svečių namų, kempingas bei minėtas aukšto lygio viešbutis.

DAUGIAU APIE MUHU SALĄ
www.muhu.info

Ką parsivežti lauktuvių iš salų?

Estijos salos apaugusios kadagiais, iš kurių patvarios ir kvepiančios medienos estų seneliai meistravo rogių pavažas, statines, kastuvų rankenas, kubilus, puodelius. Šiandien medžio meistrai gamina padėkliukus, indus maistui laikyti, stalo įrankius. Padėjus karštą indą ant kadaginio padėklo, aplink pasklinda saulės kepinamo kadagyno aromatas. Estai sako, kad kadagio dūmai veja iš namų ligas, bakterijas ir piktas dvasias. Kadaginis suvenyras – originaliausia dovana iš salų. Be jų, galima parsivežti gėlėtus batelius, kalkakmenio dirbinių ir kamos – keturių rupiai sumaltų grūdų mišinio, iš kurio estai ruošia tradicinius desertus bei šaukšteliu kitu smaguriauja per pusryčius.